
Onderzoeksrapport

Nevenactiviteiten van niet- agrariërs op het platteland in de gemeenten Opsterland, Aa en Hunze, Veendam en Stadskanaal

---

Hanzehogeschool Groningen
Vastgoed & Makelaardij
Herald Buss
Bram Heslinga
Daan Kreeft
Kumar Koudijs
Matteije de Vos

Groningen,
2 november 2009

Auteurs: Groep 6C
Herald Buss
Bram Heslinga
Kumar Koudijs
Daan Kreeft
Matteije de Vos

Opdrachtgever: Marianna Markantoni
Rijksuniversiteit Groningen

School: Hanzehogeschool Groningen
Opleiding: Vastgoed & Makelaardij
Project: Onderzoeksonderwerp,
nevenactiviteiten op het
platteland
Coach: Olga Buiten

Plaats: Groningen
Datum: 2 november 2009

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van een negen weken durend project. Dit onderzoeksrapport is geschreven als eindproduct in het kader van het onderzoeksproject, waarbij de rol van nevenactiviteiten op het platteland door niet agrariërs nader is onderzocht. Als basis voor dit rapport geldt het onderzoeksplan, wat als ‘spoorboekje’ heeft gediend gedurende het project.

Het rapport is tot stand gekomen door goede samenwerking en intensieve communicatie binnen het team. Onze dank gaat uit naar de plattelandsbewoners die hebben meegewerkt aan het onderzoek. Dankzij de medewerking en de hierdoor verkregen informatie hebben wij een antwoord kunnen formuleren op de probleemstelling. Tot slot gaat onze dank uit naar mevrouw Marianna Markantoni en mevrouw Olga Buiten. Als opdrachtgever heeft mevrouw Markantoni de enquête aangeleverd en ons zorgvuldig geïnstrueerd en bijgestaan. Daarnaast heeft mevrouw Buiten als coach het team gedurende het project begeleid.

Groningen, 16 oktober 2009

Herald Buss
Bram Heslinga
Kumar Koudijs
Daan Kreeft
Matteije de Vos

Samenvatting

Het onderzoek 'nevenactiviteiten op het platteland' is opgezet om betrouwbare informatie te verzamelen over de activiteiten van burgers in plattelandsgebieden. Het onderzoek omvat plattelandsgebieden door heel Nederland. De onderzoeksresultaten uit dit rapport zijn verkregen door het enquêteren van burgers met nevenactiviteiten op het platteland. De betreffende plattelandsgemeenten zijn Opsterland, Aa en Hunze, Veendam en Stadskanaal. Tevens hebben er interviews plaats gevonden met de gemeenten.

Doelstelling en probleemstelling

Het doel van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de nevenactiviteiten op het platteland door niet agrariërs. Het belang is het in kaart krijgen van de motieven van plattelandsbewoners om een nevenactiviteit te hebben. Daarnaast speelt het toekomstperspectief van de nevenactiviteiten een rol. Met behulp van de onderzoeksresultaten kan de probleemstelling in het onderzoek worden beantwoord. De probleemstelling voor het onderzoek luidt;

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van niet agrariërs om nevenactiviteiten op het platteland uit te voeren en welke rol speelt het beleid en de regelgeving daarin?

Onderzoeksmethode en steekproef

Het onderzoek is ondersteund door een gestructureerde enquête die gezamenlijk met de respondent is ingevuld, gevolgd door enkele verdiepende vragen. De enquêtes (door de opdrachtgever opgesteld en verstrekt) zijn afgenomen door onderzoek in het veld, omdat deze nevenactiviteiten vrijwel nergens geregistreerd staan. Voor het onderzoek is een hele groep onderzocht in plaats van een willekeurige steekproef te trekken. Iedere plattelandsbewoner met een nevenactiviteit moest betrokken worden in het onderzoek. Er is gebruik gemaakt van een clustersteekproef.

Resultaten

In de gemeente Opsterland zijn totaal 19 mensen (46% van het totaal aantal) geënquêteerd, gemeente Aa en Hunze zijn 7 mensen geënquêteerd (17%), gemeente Stadskanaal 11 (27%) en gemeente Veendam 4 (10%) mensen geënquêteerd.

Antwoord op de probleemstelling

Belangrijke motieven voor het starten van een nevenactiviteit zijn het uitvoeren van een hobby, beschikbare grond gebruiken en in mindere mate het genereren van extra inkomsten. Veel respondenten hebben het gevoel met hun nevenactiviteit bij te dragen aan de gemeenschap en de toeristische ontwikkeling van de regio. Er is weinig verband tussen de nevenactiviteiten en het huidige beroep. Meer dan 80% van de respondenten geeft aan dat hun nevenactiviteit in de toekomst een hobby zal blijven. Daartegen gaat bijna 20% van de respondenten geeft aan in de nabije toekomst hun nevenactiviteiten uit te breiden. Weinig respondenten is van plan om te stoppen met hun nevenactiviteiten. In de vier onderzochte gemeenten wordt voor de nevenactiviteit geen apart beleid uitgevoerd. Wel een duidelijk verschil is hoe actief het beleid wordt nagestreefd per gemeente. Alle gemeenten hebben geen stimuleringsprogramma voor nevenactiviteiten.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	Onderzoeksoriëntatie	8
2.1	Situatieschets	8
2.2	Oriëntatie op het onderzoek	8
2.3	Verwachtingen	10
3	Onderzoeksmethode	12
3.1	Vraagtype	12
3.2	Onderzoeksontwerp	12
3.3	Operationalisatie van begrippen	13
3.4	Uitvoeringsprocedure dataverzameling	14
4	Onderzoeksresultaten	16
4.1	Respons	16
4.2	Betrouwbaarheid metingen	17
4.3	Cijfermatige analyse	17
4.4	Gemeentelijk beleid	28
5	Conclusie	30
6	Aanbevelingen	33

Inleiding

Het onderzoek vindt plaats in opdracht van de Rijksuniversiteit Groningen en is een vierjarig promotieonderzoek onder leiding van coördinerend onderzoeker Marrianna Markantoni. Er is weinig bekend over de nevenactiviteiten van inwoners op het platteland. Wel is er veel onderzoek gedaan naar nevenbedrijven van boeren, zoals naar huisverkoop van landbouwproducten, minicampings en zorgboerderijen. De activiteiten van burgers vormen een vergeten groep. Om deze reden wordt een enquête gehouden onder alle inwoners in het buitengebied (van de gemeenten Opsterland, Aa en Hunze, Veendam en Stadskanaal) die een nevenactiviteit hebben. Het doel is om betrouwbare informatie te verzamelen over aantal en soort van nevenactiviteiten. Ook wordt ingegaan op de redenen van het hebben van nevenactiviteiten en op het belang ervan voor de plattelandsontwikkeling.

In een vooronderzoek door RuimteRijk is vastgesteld dat in voorkomende gevallen tachtig procent van alle nevenactiviteiten in een gebied gedaan worden door burgers.¹ Het RuimteRijk is een onderdeel van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Deze organisatie heeft aanwijzingen dat een deel van dergelijke nevenactiviteiten het karakter van een uit de hand gelopen hobby heeft. Een ander deel echter wordt opgezet met als doel er te zijner tijd een hoofdkomen mee te verdienen. Daarmee kunnen deze (kleine) activiteiten een belangrijke functie hebben in de sociale en economische leefbaarheid en toekomstperspectieven van een gebied. Het is de bedoeling van dit onderzoek er achter te komen wat voor motieven precies een rol spelen. Daarnaast is het doel om een beeld te vormen welke soorten activiteiten in economisch opzicht veelbelovend zijn.

Oprachtgever mevrouw Markantoni van de Rijksuniversiteit Groningen doet in samenwerking met studenten van de Hanzehogeschool Groningen onderzoek. Het doel van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de nevenactiviteiten op het platteland door niet agrariërs. Het belang is het in kaart krijgen van de motieven van plattelandsbewoners om een nevenactiviteit te hebben. Daarnaast speelt het toekomstperspectief van de nevenactiviteiten een rol. Ook zijn hierin het beleid en regelgeving van de overheden van belang voor het onderzoek. Met het onderzoek wil het onderzoeksteam een bijdrage leveren aan het doel van de opdrachtgever.

Aanleiding

Als genoemd is uit vooronderzoek gebleken dat tachtig procent van de nevenactiviteiten door burgers gedaan wordt. Dit vormt de aanleiding voor het onderzoek: er is weinig onderzoek gedaan naar nevenactiviteiten op het platteland. De onderzoeken die in het verleden gedaan zijn richtten zich alleen op agrariërs.

Afbakening

Onder nevenactiviteit wordt verstaan: een economische activiteit die een extra (klein) inkomen genereert naast het hoofdkomen. Een niet agrariër is in deze een burger die zich niet bezig houdt met landbouw en/of tuinbouw. Het platteland waar het onderzoek plaatsvindt, is het gebied buiten de bebouwde kom van de te onderzoeken gemeenten: Opsterland, Aa en Hunze, Veendam en

---

¹ Ruimterijk, Nevenactiviteiten in ruraal Nederland (2009), geraadpleegd 27 oktober 2009 via www.ruimte-rijk.nl

Stadskanaal. Bij onvoldoende respons (minder dan 10) worden ook bewoners binnen de bebouwde kom van de genoemde gemeenten in het onderzoek betrokken.

Probleemstelling

De doelstelling wordt ondersteund door een probleemstelling. Deze probleemstelling is als volgt geformuleerd:

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van niet agrariërs om nevenactiviteiten op het platteland uit te voeren en welke rol speelt het beleid en de regelgeving daarin?

Om de probleemstelling te beantwoorden wordt deze toe gesplitst in een aantal deelvragen. Aan de hand van deze deelvragen wordt het duidelijker wat er onderzocht wordt. Met de verkregen gegevens van het veldonderzoek wordt een antwoord gegeven op de probleemstelling. De deelvragen luiden:

- Welke invloed heeft de aanwezigheid van productiemiddelen en voorzieningen op de motivatie om een nevenactiviteit op te starten?
- Wat is de motivatie om een nevenactiviteit te starten, is het vooral een hobby of is het om extra inkomsten te genereren?
- In welk opzicht speelt de persoonlijke achtergrond van de plattelandsbewoners een rol in het type nevenactiviteit dat zij hebben?
- In welk opzicht spelen de locatie eigenschappen een rol in het type nevenactiviteit dat de plattelandsbewoners hebben?
- Welke externe beperkingen en mogelijkheden spelen een rol in de toekomstige ontwikkelingen van nevenactiviteiten op het platteland? En hoe bepalend zijn deze factoren voor het type nevenactiviteiten?
- In welke mate beïnvloeden nevenactiviteiten het platteland en wat betekent dit voor de plattelandsontwikkeling in de regio?

Dit onderzoeksrapport is bestemd voor de opdrachtgever mevrouw Markantoni. Tevens zijn de uitkomsten van het onderzoek in het rapport gepubliceerd voor de plattelandsgemeenten Aa en Hunze, Opsterland, Veendam en Stadskanaal.

Leeswijzer

Het onderzoeksrapport start met een bedrijfsbeschrijving, waar de organisatie en de probleemsituatie worden beschreven en de relatie tussen beide. Dit wordt gevolgd door een oriëntatie op het onderzoeksonderwerp in hoofdstuk 2. Aan de basis van de inhoudelijke oriëntatie staan de individuele oriëntatieonderzoeken. Om duidelijkheid te krijgen over de reikwijdte van het onderzoek, wordt in dit hoofdstuk het onderwerp afgebakend. Tot slot worden de verwachte uitkomsten geformuleerd. Hoofdstuk 3 'Onderzoeksmethode' beschrijft de uitvoering van het onderzoek en het verloop van het veldwerk. In hoofdstuk 4 'Onderzoeksresultaten' wordt antwoord gegeven op de deelvragen en worden de resultaten gepresenteerd. Vervolgens worden in de conclusie de deelvragen beantwoord en gekoppeld aan de probleemstelling, waarna tot slot op grond van de resultaten van het onderzoek aanbevelingen worden gedaan.

2 Onderzoekoriëntatie

Voorafgaand aan het onderzoek is het belangrijk te oriënteren op het onderzoeksonderwerp. In de eerstvolgende paragraaf staat een korte situatieschets om duidelijk te maken wat het onderzoek inhoud. Hierin worden ook begrippen uitgelegd en het onderzoek afgebakend. De oriëntatie (paragraaf 2) schets een beeld van de plattelandsontwikkeling en het plattelandsbeleid. Het beleid is toegespitst op subsidie en het bestemmingsplan buitengebied. Deze toespitsing is van belang omdat het starten en/of hebben van een nevenactiviteit hierdoor beïnvloed kan worden. In de derde paragraaf worden de verwachtingen weergegeven. Deze verwachtingen zijn voorafgaand aan het veldonderzoek geschetst. In hoofdstuk 4 onderzoeksresultaten wordt teruggekoppeld naar de verwachtingen.

2.1 Situatieschets

Onder een nevenactiviteit wordt een economische activiteit verstaan die uitgevoerd wordt naast een hoofdkomen. Met hoofdkomen wordt het hoogste inkomen per huishouden bedoeld. De opdrachtgever heeft nevenactiviteiten onderverdeeld in de volgende categorieën: toerisme, recreatie, kunst/antiek, verkoop van producten aan de weg en dienstverlening. Door nevenactiviteiten kan het inkomen worden aangevuld, ook is het mogelijk dat door de nevenactiviteit een nieuw hoofdkomen wordt gegenereerd. Er is al veel onderzoek gedaan naar nevenactiviteiten op het platteland maar in de meeste gevallen betrof het nevenactiviteiten van agrariërs. Het onderzoek richt zich op nevenactiviteiten van niet-agrariërs. Burgers die op het platteland wonen, kunnen ervoor kiezen om naast een hoofdactiviteit een nevenactiviteit op te hebben. Het onderzoek zal uitwijzen wat de motivaties zijn om een nevenactiviteit op te hebben. Het platteland omvat al het gebied buiten de bebouwde kom. Hier zijn minder publieke en openbare voorzieningen aanwezig.

2.2 Oriëntatie op het onderzoek

Oriënterend op het onderzoeksonderwerp zijn een aantal belangrijke aspecten naar voren gekomen die nevenactiviteiten op het platteland kunnen beïnvloeden. Deze aspecten zijn de ontwikkeling op het platteland en het plattelandsbeleid. Uit de oriëntatie zijn geen aspecten naar voren gekomen die direct invloed hebben op het onderzoeksonderwerp. Met onderzoeksonderwerp wordt bedoeld: nevenactiviteiten op het platteland door niet agrariërs.

Plattelandsontwikkeling

Het hedendaagse platteland verandert onder invloed van ruimtelijke, economische en sociaal-culturele ontwikkelingen. In het verleden werd het Nederlandse platteland gedomineerd door de landbouw en bracht het voornamelijk voedsel en grondstoffen voort. Hoewel het grondgebied nu nog steeds een hoofdzakelijk agrarische gebruiksfunctie heeft, zijn tegenwoordig niet-agrarische functies (zoals wonen, natuur, waterberging en recreatie) in toenemende mate belangrijk. De verschuiving van het platteland als hoofdzakelijk agrarische activiteit naar een platteland als 'consumptieruimte' wordt gezien als een functionele verandering van het platteland. Het platteland moet volgens het huidige beleid immers 'mensen verleiden tot consumptie'. Het moet niet alleen zijn

toegesneden op de behoeften van boeren en andere plattelandsbewoners, maar ook een weerspiegeling vormen van 'de activiteiten en behoeften van alle Nederlanders'²

De technologische ontwikkeling in de agrarische sector heeft voor vele veranderingen gezorgd. De productie steeg, maar het aantal bedrijven nam af. Een gevolg is dat er meer ruimte ontstond voor andere functies en activiteiten. Doordat er meerdere functies en activiteiten kwamen zijn de nevenactiviteiten op het platteland toegenomen.³

Subsidie

Innovatieve ideeën die een bijdrage leveren aan leefbaarheid van het platteland komen in aanmerking voor een subsidie. Het Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland (POP) is een Europees subsidieprogramma. De overheid krijgt een deel van dit Europese geld voor haar eigen beleid. Daarnaast krijgen ook de provincies een gedeelte om daarmee plattelandsprojecten te financieren. De subsidieregeling is bedoeld om individuele ondernemers en burgers financieel te ondersteunen. In de POP zitten onder andere de volgende subsidiemogelijkheden: diversificatie van de bedrijvigheid in de landbouw, bevordering van toeristische en ambachtelijke activiteiten en milieubehoud. Nederland wil met het Plattelandsontwikkelingsprogramma een goed evenwicht bereiken tussen de kwaliteit van natuur en landschap en het gebruik. Het gaat dan om gebruik voor land- en bosbouw, wonen, recreatie, gezondheid en persoonlijk welbevinden.⁴

Bestemmingsplan

Als niet-agrariërs een nevenactiviteit willen starten dan kan dit in strijd zijn met het bestemmingsplan. Bepaalde beroepen zijn toegestaan aan huis maar het mag geen afbreuk doen aan de woonfunctie. Het bestemmingsplan voor het buitengebied van een gemeente biedt mogelijk ruimte voor nevenactiviteiten, maar dit is vaak alleen voor agrariërs en niet voor burgers.

Bestemmingsplan buitengebied

Het ligt voor de hand dat gemeenten zich met een mooi en verzorgd landschap willen profileren. Niet alleen naar buiten toe voor recreanten, toeristen of nieuwe bedrijven, maar ook voor mensen die er al wonen. De bewoners moeten er zich thuis voelen en trots zijn op hun eigen landschap. Ook de economische waarde van het landschap is van belang, voor toerisme, recreatie en onroerend goed. De waarde van onroerend goed is hoger in een aantrekkelijk landschap. Het bestemmingsplan is een belangrijk hulpmiddel voor het garanderen en verbeteren van de kwaliteit van het landschap. Met het bestemmingsplan kan de gemeente sturing geven aan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en het toetsingskader geven voor veranderingen in het gebruik van gronden en bouw- en aanlegvergunningen. Tussen de ontwikkelingsgerichte kant van het bestemmingsplan en het toetsingskader kan een zekere spanning zitten. Hierbij komt dat het bestemmingsplan, als enig ruimtelijk plan, juridisch bindend is voor iedereen, dus voor burgers, bedrijven, instellingen en overheden.⁵

Een bestemmingsplan bepaalt wat er wel en niet mag komen in een gebied en of er nog uitbreidingen mogelijk zijn. Het bestemmingsplan moet elke tien jaar worden herzien en ter inzage

² Steenbekkers, A. (2008). *Het platteland van alle Nederlanders: Hoe Nederlanders het platteland zien en gebruiken*. Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau

³ Steenbekkers, A.(2006). *Thuis op het platteland: De leefsituatie van platteland en stad vergeleken*. Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau

⁴ Plattelandsontwikkeling, Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (2009), geraadpleegd 28 oktober 2009 via www.minlnv.nl

⁵ Ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit. 2009. *Landschap ontwikkelen met kwaliteit.*, geraadpleegd 30 oktober 2009 via www.minlnv.nl

worden gelegd. Als burgers een nevenactiviteit willen starten, dan kan het in strijd zijn met het bestemmingsplan. In dat geval moet het bestemmingsplan eventueel worden gewijzigd. De functie wonen is onder andere vastgelegd in het bestemmingsplan. Bepaalde beroepen zijn toegestaan aan huis, maar het mag geen afbreuk doen aan de woonfunctie. Bij het wijzigen van de bestemming zijn de kosten voor de burger.⁶

2.3 Verwachtingen

Voor het begin van het onderzoek wordt er al nagedacht over de te verwachten uitkomsten van het onderzoek. Op basis van gemeentelijke bronnen (onder 'Gemeentelijke oriëntatie') komt een verwachting tot stand van het beleid en de regelgeving. Onder 'Beeldvorming' worden vervolgens verwachtingen geformuleerd als antwoord op de probleemstelling. Voor de volledigheid staat deze onderstaand nogmaals vermeld:

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van niet agrariërs om nevenactiviteiten op het platteland uit te voeren en welke rol speelt het beleid en de regelgeving daarin?

De term plattelandsontwikkeling komt niet voor in de probleemstelling, voor het onderzoek vormt dit echter ook een belangrijk aspect.

Gemeentelijke oriëntatie

De gemeente Opsterland draagt actief bij in het optimaliseren van de toeristische mogelijkheden binnen Opsterland. De gemeente biedt ruimte voor de ontwikkeling van de toeristische sector. De gemeente wil ruimte bieden om deze verblijfsvorm verder te ontwikkelen. Daarnaast groeit de belangstelling voor verblijfsrecreatie. Van die groei kan in Opsterland worden geprofiteerd. Er worden geen gebiedsbeperkingen en ook geen beperkingen in het aantal vestigingen opgelegd. De markt zal regulerend werken. De verwachting is dat de groei het sterkst zal zijn in gebieden met veel bos en natuur en in de waterzone. De agrarische productiegebieden zullen minder aantrekkelijk zijn voor vestiging, maar de gemeente vindt het niet nodig hieraan regels te verbinden. Wel pleit de gemeente voor een landschappelijke integratie en is de verblijfsrecreatie uitsluitend toegestaan in panden die beeldrager zijn voor de omgeving (boerderij of ander karakteristiek pand).

In de gemeente Aa en Hunze is ten aanzien van plattelandsontwikkeling een verschuiving gaande van themagericht naar gebiedsgericht beleid. Plattelandsproblematiek staat daarbij voorop. In de gemeente Aa en Hunze worden grofweg drie gebieden onderscheiden met eigen kenmerken en kwaliteiten. Dit zijn de gebieden Drentsche Aa, de Hunzelaagte en de Veenkoloniën. Voor de Hunzelaagte en de Veenkoloniën ligt het accent op ontwikkeling door vernieuwing, terwijl het accent in het Drentsche Aa ligt op behoud door vernieuwing. Dit gebied is aangewezen als milieubeschermingsgebied. Vanwege de ontwikkeling in de landbouw ligt de uitdaging in het vinden van een combinatie van bescherming van het landschap met economische activiteit in het gebied.

Ook in de gemeente Veendam wordt positief gekeken naar het benutten van kansen en/of het inspelen op particulier initiatief voor de toeristisch/recreatieve ontwikkeling. Veendam investeert blijvend in toeristische ontwikkeling en in het bijzonder in verblijfsrecreatie. Samen met ondernemers wil de gemeente het dorp promoten zodat meer mensen uit de regio en toeristen (uit Groningen, Drenthe en Duitsland) Veendam bezoeken. De gemeente stimuleert daarom toeristische

⁶ Verbreding gevraagd.(2008). Verkenning potentiële markt vraag verbredingactiviteiten landbouw

nevenactiviteiten. Voor zover rijks- en provinciale regelgeving dit niet belemmeren, zal Veendam toeristische initiatieven blijven stimuleren. De gemeente ondersteunt ondernemers bij het verkennen en realiseren van toeristische investeringen. Daarnaast wordt ook de samenwerking tussen ondernemers ondersteund.

De gemeente Stadskanaal heeft in maart vorig jaar het bestemmingsplan 'Landelijk Gebied' vastgesteld. Dit bestemmingsplan heeft betrekking op het hele grondgebied van de gemeente, met uitzondering van de kernen en bedrijventerreinen. Uit het bestemmingsplan valt op te maken dat ook deze gemeente niet onwelwillend tegenover nevenactiviteiten in het buitengebied staat. Onderstaande punten illustreren dit:

- Het toevoegen van de aanduiding 'agrarische nevenactiviteiten' bij enkele woonbestemmingen (het gaat hier om enkele voormalige agrarische bedrijven)
- Het opnemen van een nieuwe bestemming 'bedrijf - dierenpension' ten behoeve van een bedrijf aan de Vosseberg
- Het opnemen van de mogelijkheid tot het medegebruik van woningen ten behoeve van bed- en breakfast activiteiten

Beeldvorming

Wat opvalt, is dat de gemeenten vooral recreatie als vorm van nevenactiviteit stimuleren. Verwacht wordt dan ook dat het gemeentelijk beleid en de regelgeving positief en meewerkend zijn ten opzichte van toeristisch/recreatieve ontwikkeling. Betreft nevenactiviteiten als verkoop eigen producten, kunst/antiek en dienstverlening (categorieën waarbinnen veel nevenactiviteiten zijn ondergebracht door de opdrachtgever) wordt verwacht dat ook hier de gemeente veelal meewerking zal verlenen. Omdat het de economie voor de bewuste gemeente stimuleert en daarnaast deze activiteiten de gemeenten promoten.

Op basis van gegevens in 'Het platteland van alle Nederlanders'⁷ wordt verwacht dat veel mensen een toekomst zien in wonen (en werken) op het platteland. Uit cijfers blijkt dat jaarlijks 160.000 stedelingen naar het platteland verhuizen. En het groen en de ruimte overtuigt bijna één op de drie Nederlanders om er ooit (weer) te gaan wonen, zo blijkt uit de publicatie. De publicatie meldt ook dat meer grond in handen komt van niet agrariërs. De verwachting is daarom dat vooral de ruimte een doorslaggevende factor zal zijn voor niet agrariërs die een nevenactiviteit willen starten.

⁷ F. Daalhuizen. (2008). *Plattelandontwikkeling en de gevolgen voor het landschap*
Steenbekkers, A. (2008). *Het platteland van alle Nederlanders: hoe Nederlanders het platteland zien en gebruiken*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

3 Onderzoeksmethode

Bij het opstellen van een onderzoeksvraag is vaak al duidelijk welke onderzoeksmethode wordt toegepast. Voor dit praktijkonderzoek is rekening gehouden met omstandigheden waaronder het onderzoek zich afspeelt zoals locatie en persoonlijke situatie van de niet agrariërs. Afhankelijk dus van de probleemstelling, van een aantal omstandigheden en de wensen van de opdrachtgever is het onderzoekstype bepaald.

3.1 Vraagtype

Het vraagtype wordt bepaald door de probleemstelling van dit onderzoek. De probleemstelling luidt:

'Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van niet agrariërs om nevenactiviteiten op het platteland uit te voeren en welke rol speelt het beleid en de regelgeving daarin?'

Deze vraagstelling heeft een beschrijvend karakter. Deze beschrijvende vraagstelling is gericht op kennis opdoen over nevenactiviteiten op het platteland door niet agrariërs en hoe dit verschijnsel eruit ziet.

3.2 Onderzoeksontwerp

Wanneer er duidelijkheid bestaat over de globale inhoud van het onderzoek van nevenactiviteiten op het platteland en wanneer de geformuleerde probleemstelling en deelvragen ook helder zijn, volgt de fase van het ontwerpen van onderzoek. Daarnaast bevat het onderzoeksontwerp een beschrijving van de onderzoekseenheden, ofwel de personen bij wie de gegevens worden verzameld. Vanwege de diversiteit van de onderzoeksvragen (waarop de deelvragen zijn gebaseerd, namelijk: nevenactiviteiten, motivatie, toekomstperspectief, landelijke dynamiek) zal een combinatie van een kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethode toegepast worden (ook wel triangulatie). Doel van deze methode is tot betrouwbare resultaten te komen, door het verzamelen van zowel kwalitatieve als kwantitatieve data. Het onderzoek is ondersteund door een gestructureerde enquête die gezamenlijk met de respondent is ingevuld, gevolgd door enkele verdiepende vragen (indien nodig en waar mogelijk). De enquêtes (door de opdrachtgever opgesteld en verstrekt) zijn afgenomen door onderzoek in het veld, omdat deze nevenactiviteiten vrijwel nergens geregistreerd staan. De enquêtes zijn face to face met de respondenten ingevuld. Primaire reden om voor deze methode te kiezen is dat met behulp daarvan een nauwkeuriger antwoord op de probleemstelling van het onderzoek kan worden gevonden en gegeven.

Populatie

Onder populatie wordt verstaan het totaal aantal eenheden waarop het onderzoek betrekking heeft. Hieronder vallen de mensen woonachtig in het onderzoeksgebied die een nevenactiviteit zijn gestart. In dit onderzoek vallen de volgende gemeenten onder het onderzoeksgebied: Opsterland (Friesland), Aa en Hunze (Drenthe), Veendam en Stadskanaal (beide Groningen). Het onderzoeksgebied in deze gemeenten is het buitengebied (buiten de bebouwde kom) waarin de niet agrariërs tot de onderzoeksgroep behoren. Ook de gemeente zal voor het gemeentelijke beleid ten opzichte van nevenactiviteiten worden betrokken in het onderzoek. Niet agrariërs met een nevenactiviteit zijn

geïnterviewd en de verkregen informatie heeft uiteindelijk tot specifieke data geleid die het onderzoek ondersteund.

Clustersteekproef

Voor dit onderzoek is een hele groep onderzocht in plaats van een willekeurige steekproef te trekken. Iedere plattelandsbewoner met een nevenactiviteit moest betrokken worden in het onderzoek. Om deze reden is een steekproef trekken onder de plattelandsbewoners (niet agrariërs) niet van toepassing geweest. Bij het onderzoek op het platteland is gebruik gemaakt van clusters van straten buiten de bebouwde kom. Iedere straat buiten de bebouwde kom is nagegaan voor het onderzoek. De gemeente is ingedeeld in vier gelijkwaardige kwadranten. Daarbij is rekening gehouden met aantal plaatsen en dorpen en aantal km² van het kwadrant.

Sneeuwbal

Om personen aan te spreken voor het onderzoek is een persbericht verstuurd naar lokale dagbladen. In dit persbericht heeft een uitnodiging gestaan om mee te doen aan dit onderzoek, indien men aan de gestelde criteria voldeed. Daarnaast is van het netwerk van de geënquêteerde personen gebruik gemaakt om verscheidene plattelandsbewoners met een nevenactiviteit te vinden (sneeuwbal).

Onderzoeksgebieden

Onderstaand zijn de onderzoeksgebieden geïllustreerd naar aanleiding van aantal kernen, inwoners en oppervlakte. Dit roept een beeld op van de te onderzoeken gemeenten.

Opsterland

De gemeente Opsterland (provincie Friesland) bestaat uit 16 woonkernen (plaatsen en dorpen). In deze kernen wonen 29.777 inwoners (1 januari 2009) op 224,86 km land. Deze gemeente is verdeeld in vier gelijke kwadranten.

Aa en Hunze

De gemeente Aa en Hunze (provincie Drenthe) bestaat uit 35 officiële kernen, 25.671 bewoners en de gemeente heeft 279,27 hectare land. Ook deze gemeente is verdeeld in vier gelijke kwadranten.

Veendam

Gemeente Veendam (provincie Groningen) bestaat uit 11 plaatsen, dorpen en gehuchten. Het inwoneraantal bedraagt 28.097, verdeeld over een landoppervlak van 78,68 km². Voor het onderzoek is ook deze provincie in vieren verdeeld.

Stadskanaal

Gemeente Stadskanaal (provincie Groningen) telt 23 plaatsen, dorpen en gehuchten. In deze gemeente zijn 34.127 mensen woonachtig, op een landoppervlak van 119,96 km². Evenals de overige gemeenten is ook deze gemeente opgedeeld in vier gelijk verdeelde kwadranten.

3.3 Operationalisatie van begrippen

Voor de duidelijkheid en eenduidigheid van het onderzoek zijn de veel gebruikte begrippen vertaald in meetbare termen (geoperationaliseerd). Het gaat hierbij om de volgende begrippen:

Agrariër

Onder de term agrariër valt een boer of landbouwer, ofwel iemand die een agrarisch bedrijf leidt.

Bestemmingsplan

In het bestemmingsplan zijn bouwregels opgenomen waaraan bouwplannen worden getoetst. Een bestemmingsplan bestaat uit drie onderdelen: de bebouwings- en gebruiksvoorschriften, de kaart of kaarten en een toelichting over de totstandkoming van het plan.

Nevenactiviteit

Onder nevenactiviteit wordt verstaan het werk dat iemand doet naast zijn of haar eigenlijke beroep, waarmee een extra (kleine) bijdrage wordt verdiend naast het hoofdinkomen. Een AOW en uitkering wordt in voorkomende gevallen gezien als hoofdinkomen.

Niet agrariër

De definitie van niet agrariër duidt op een persoon die woont op het platteland maar geen agrarisch bedrijf heeft.

Platteland

Buiten de stad en buiten de bebouwde kom gelegen land.

Plattelandsontwikkeling

Het begrip ontwikkelen heeft diverse betekenissen. In deze context heeft het te maken met het ontwerpen en uitvoeren van plannen, en welke voortgangen zitten in een proces. In dit geval heeft het betrekking op het platteland.

Plattelandsbeleid

Het beleid dat de gemeente hanteert betreft het platteland.

3.4 Uitvoeringsprocedure dataverzameling

Van de gemeenten Opsterland, Aa en Hunze, Veendam en Stadskanaal zijn de nevenactiviteiten op het platteland van niet agrariërs nader onderzocht. Door een advertentie in de plaatselijke dagbladen van de genoemde gemeenten zijn de plattelandsbewoners vooraf ingelicht over de komst van het onderzoeksteam naar hun gemeente. Op deze manier zijn niet agrariërs met een nevenactiviteit op het platteland uitgenodigd. Voldoen de bewoners aan de kenmerken (niet agrariër, woonachtig op platteland buiten de bebouwde kom en het hebben van een nevenactiviteit) en willen zij meewerken aan het onderzoek, dan konden ze zich aanmelden. Omdat geen databestand beschikbaar was en plattelandsbewoners met een nevenactiviteit veelal niet als zodanig staan geregistreerd is geprobeerd de mensen op deze manier te achterhalen. Daarnaast is iedere straat buiten de bebouwde afzonderlijk nagegaan op nevenactiviteiten. Mogelijk zijn deze vanaf de straat zichtbaar

door commerciële borden, om vervolgens gebruik te maken van het netwerk van deze personen (sneeuwbal).

De enquêtes zijn afgenomen door twee personen van het onderzoeksteam. Om vertrouwd over te komen op de respondent is een begeleidende brief getoond van de Hanzehogeschool/Rijksuniversiteit die het doel van het onderzoek verklaart. Het afnemen van de enquête is niet opgenomen en is door de onderzoeker zelf ingevuld om zoveel mogelijk tijd te besparen. Ook het gemeentelijk beleid en de regelgeving over nevenactiviteiten vormt een deel van de centrale onderzoeksvraag. Daarom is ook bij iedere gemeente afzonderlijk een betrokken persoon (wethouder of persoon die gaat over de ruimtelijke ordening) geïnterviewd. De uitwerking van deze interviews is opgenomen in hoofdstuk 4 'onderzoeksresultaten'.

Omvang streekproef

Reeds beschreven is ieder te onderzoeken gemeente opgesplitst in vier gelijkwaardige kwadranten in km². Verwacht is binnen ieder kwadrant tien respondenten met een nevenactiviteit te vinden, wat neerkomt op een totaal van veertig enquêtes per gemeente. In dit onderzoek zijn vier verschillende gemeenten betrokken, wat uitkomt op een totaal van 160 afgenomen enquêtes van niet agrarische plattelandsbewoners met een nevenactiviteit. In een berekening ziet dit er als volgt uit:

4 gemeenten * 4 kwadranten = 16 onderzoeksgebieden

16 onderzoeksgebieden * 10 enquêtes = 160 enquêtes.

Verwachte respons

In de gemeenten Opsterland en Aa en Hunze heeft gedurende Maart-April van dit jaar al onderzoek plaatsgevonden naar de nevenactiviteiten op het platteland van niet agrariërs. Opsterland en Aa en Hunze behoorden toentertijd echter tot de zogenaamde 'low response' gemeenten. Vandaar dat nu een herhaald onderzoek heeft plaatsgevonden in deze twee gemeenten, aangevuld met de gemeenten Veendam en Stadskanaal. De opdrachtgever heeft aangegeven dat minimaal tien respondenten per gemeente gewenst zijn. Mocht dit aantal niet worden gehaald, wordt er uitgeweken naar de bebouwde kom van de onderzoeksgemeente.

Betreft de verwachte respons is rekening gehouden met de beschikbare tijd, nevenactiviteiten die niet gevonden worden, bewoners die niet mee willen werken, bewoners die niet thuis zijn en vervolgens niet reageren op een achterlaten enquête met verzoek tot deelname. Om deze factoren is de verwachte respons vastgesteld op 70% (7 op de 10). Dit heeft als gevolg voor de grootte van de steekproef dat er 112 enquêtes worden afgenomen (70% van 160). De terugkoppeling naar de daadwerkelijke respons is te vinden in hoofdstuk 4 'onderzoeksresultaten'.

Analyse verkregen gegevens

De resultaten van de enquête zijn ingevoerd en geanalyseerd in SPSS. Dit programma biedt aan scala aan mogelijkheden om de uitkomsten van de enquête in kaart te brengen en de samenhang tussen de verschillende onderdelen te bepalen.

4 Onderzoekresultaten

De onderzoekresultaten worden weergegeven in dit hoofdstuk. De onderzoekresultaten zijn een logisch gevolg op het gedane veldonderzoek. Voorafgaand aan het onderzoek is een schatting gemaakt van de mogelijke respons. De daadwerkelijke respons staat in dit hoofdstuk en er worden verklaringen gezocht voor het verschil tussen de verwachte en daadwerkelijke respons.

4.1 Respons

Het daadwerkelijke verloop van het veldwerk wijkt af van de verwachtingen. In de praktijk bleek het vinden van nevenactiviteiten moeilijker dan verwacht, waardoor niet aan de verwachte respons is voldaan. Onderstaande tabel illustreert het totaal aantal activiteiten in de vooraf geselecteerde gemeenten:

	Opsterland	Aa en Hunze	Veendam	Stadskanaal
Verwachte respons	40	40	40	40
Daadwerkelijke respons	19	7	4	11
Enquêtes achtergelaten	4	7	15	7
Geen medewerking	0	2	1	1
Agrariër met nevenactiviteit	8	9	2	4

Opvallend was met name dat de gemeenten Aa en Hunze en Veendam veelal uit bebouwde kom bestaan. Plaatsen binnen de gemeenten volgen vrijwel direct op elkaar. In vier gevallen wilden plattelandsbewoners geen medewerking verlenen aan het onderzoek. In een van de genoemde vier gevallen werd aangegeven dat geen medewerking verleent wilde worden vanwege het feit dat de nevenactiviteit niet geregistreerd staat. Om deze reden wilde de bewuste persoon geen informatie verstrekken. Verder hebben er geen onverwachte ontwikkelingen plaatsgevonden.

De respons van de gemeenten Aa en Hunze en Veendam voldoet niet aan de gestelde norm (minimaal tien enquêtes). Ondanks zorgvuldig veldwerk, waarbij de totale gemeente is doorkruist is het gevonden aantal nevenactiviteiten beperkt. Voor de gemeente Aa en Hunze staat het totaal aantal afgenomen enquêtes op zeven. Opvallend aan deze gemeente is met name de geringe oppervlakte platteland. Veel plaatsen lopen direct in elkaar over, waardoor de gemeente voornamelijk uit bebouwde kom bestaat. Indien de gestelde norm van tien enquêtes niet behaald is, moest worden uitgeweken naar binnen de bebouwde kom. Echter, ook binnen de bebouwde kom bleek het aantal nevenactiviteiten moeilijk vindbaar. De gemeente blijkt erg stedelijk georiënteerd, waar bewoners weinig nevenactiviteiten hebben. Ook het toepassen van de sneeuwbal methode heeft weinig opgeleverd. De plattelandsbewoners met een nevenactiviteit gaven in veel gevallen aan,

dat er weinig aan nevenactiviteiten wordt gedaan in de gemeente. De niet agrariërs waar een enquête is achtergelaten en geen respons van is terug gekomen, zijn achteraf nog telefonisch benaderd. Ook dit heeft niet meer respons opgeleverd.

Daarnaast bleek in de gemeente Veendam de respons laag: vier geënquêteerde plattelandsbewoners. Ondanks dat het onderzoeksteam de beschikking had over een lijst met voorkomende nevenactiviteiten in deze gemeente, is de norm niet behaald. Op het moment van veldonderzoek bleek het merendeel van personen op de lijst niet thuis te zijn. De achtergelaten enquêtes (15 stuks) zijn vervolgens door de bewuste personen niet geretourneerd. Achteraf is nog telefonisch contact gezocht met de personen waar een enquête is achtergelaten, echter veel oproepen bleven onbeantwoord. Mede hierdoor is het totaal aantal enquêtes op vier komen te staan.

4.2 Betrouwbaarheid van de metingen

Om de onderzoeksresultaten niet op toeval te laten berusten en de betrouwbaarheid van de resultaten te verhogen zijn een aantal manieren toegepast. Allereerst zijn vooraf proefinterviews afgenomen, om de betrouwbaarheid van de topiclijst te verhogen. Daarnaast is de verantwoording van de onderzoekshandelingen een manier om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen.

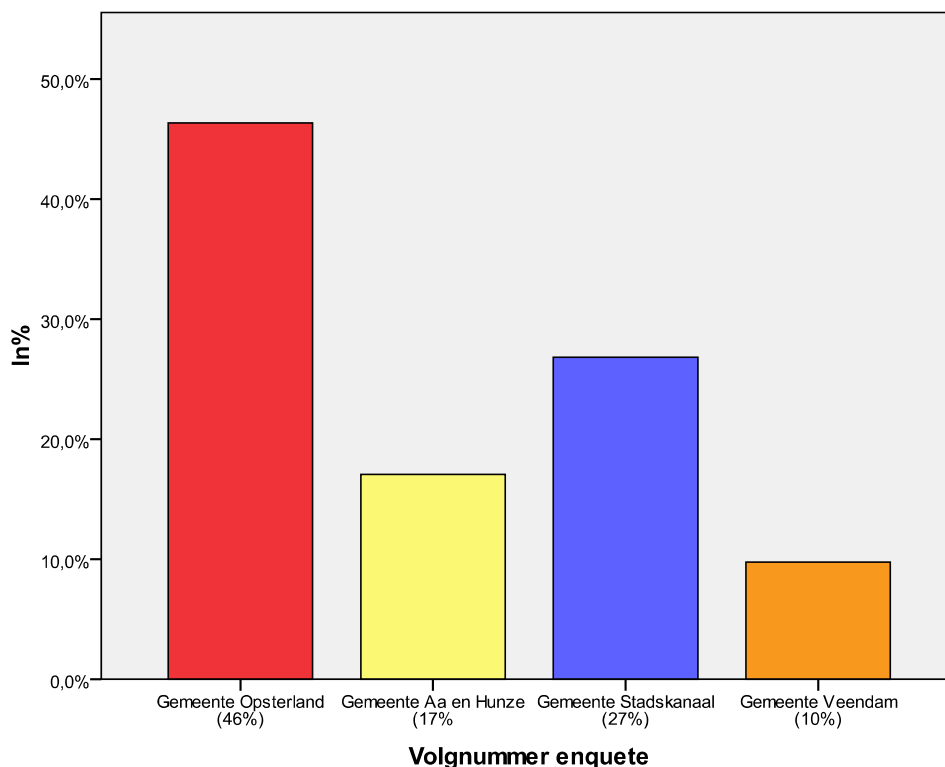
Omdat er slechts een gedeelte van de plattelandsgemeenten in Nederland zijn onderzocht, zijn de verkregen onderzoeksresultaten niet generaliseerbaar naar het gehele Nederlandse platteland. Doordat er onderzoek is verricht in de gemeenten Opsterland, Aa en Hunze, Veendam en Stadskanaal zijn de onderzoeksresultaten wel representatief voor deze specifieke gemeenten.

4.3 Cijfermatige analyse

Om de gevonden gegevens te analyseren is gebruik gemaakt van het computerprogramma SPSS. In dit computerprogramma zijn de gegevens van de enquêtes, boeren met nevenactiviteiten-formulieren en geen reactie- formulieren verwerkt. De categorieën van variabelen zijn weergegeven door middel van getallen. De ingevoerde gegevens kunnen dan worden omgezet naar tabellen en grafieken. Dit geeft een duidelijk overzicht van alle ingevoerde enquêtes.

Nevenactiviteiten van niet agrariërs

Figuur 1.1 geeft per gemeente het percentage personen die zijn geënquêteerd aan. In de gemeente Opsterland zijn totaal 19 mensen (46% van het totaal aantal) geënquêteerd, gemeente Aa en Hunze zijn 7 mensen geënquêteerd (17%), gemeente Stadskanaal 11 (27%) en gemeente Veendam 4 (10%) mensen geënquêteerd.

Figuur 1.1 Overzicht percentages enquêtes per gemeente

Nevenactiviteiten

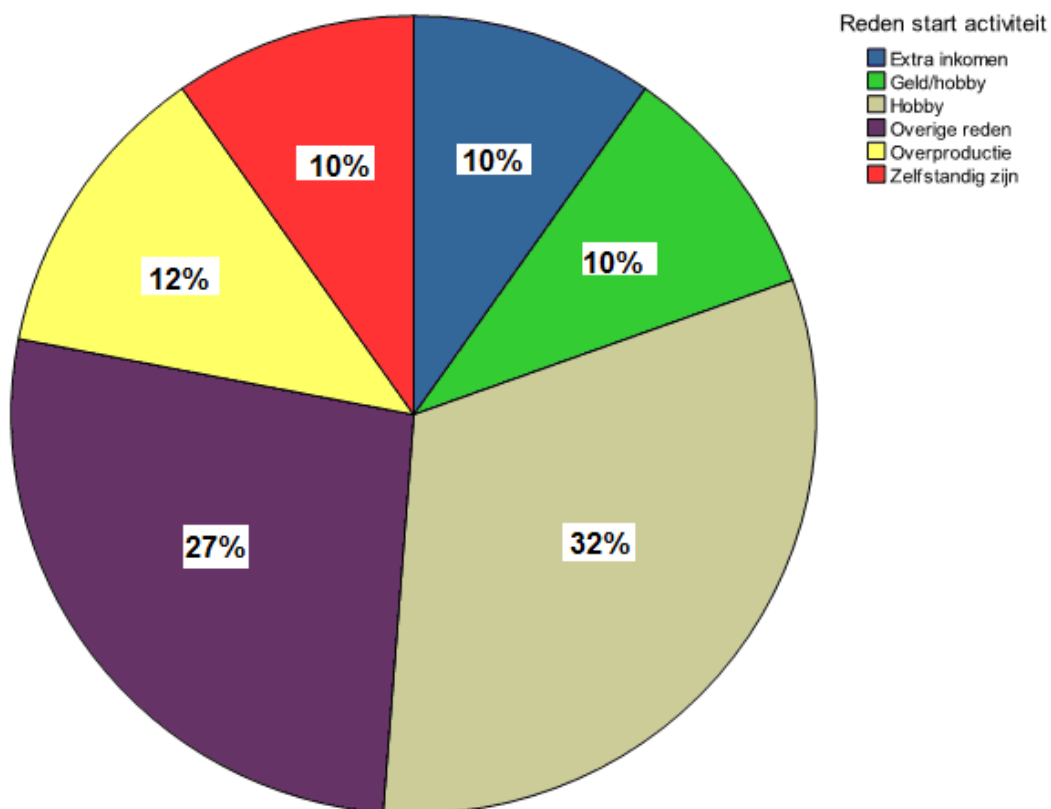
Tijdens het veldonderzoek zijn diverse nevenactiviteiten waargenomen, die verschillende motivaties hebben. De meeste nevenactiviteiten bestaan uit verkoop van eigen producten, bed and breakfast, dienstverlening en (mini) camping. Onder dienstverlening vallen o.a. pedicure, massage en zorg en welzijn. De doelgroep wordt gevormd door de lokale bevolking en toeristen. De lokale bevolking is de grootste afnemer met 68%. De andere 32% bestaat uit toeristen. Opvallend is dat de meeste nevenactiviteiten vrij recent zijn. Rond 35% van totale nevenactiviteiten zijn de laatste twee jaar van start gegaan. De hoeveelheid tijd die men eraan besteedt verschilt sterk. Gemiddeld besteedt men ongeveer 10 uur per week aan de nevenactiviteit. 34% gaf aan dat vergunningen nodig waren bij de start van de nevenactiviteit.

Aanwezigheid van productiemiddelen en voorzieningen

Productiemiddelen en voorzieningen vormen in enkele gevallen een belangrijke motivatie om een nevenactiviteit te hebben. De grond, de ruimte en het geld is voor het merendeel noodzakelijk. Personeel en technologie waren niet doorslaggevend om een nevenactiviteit te hebben.

Motivatie voor de start van nevenactiviteit

De onderstaande grafiek (figuur 1.2) geeft de motivaties voor het hebben van een nevenactiviteit weer. De voornaamste motivatie om een nevenactiviteiten te hebben is vanwege hobby (32%). De geënquêteerden zien hun activiteit meer als hobby dan dat het is bedoeld om extra inkomen te genereren. Het percentage van overige redenen is relatief groot. Dit betekent dat een deel van de ondervraagden specifieke redenen heeft om te starten met een nevenactiviteit. Het is in deze gevallen echter niet vanwege hobby of om een extra inkomen te krijgen.

Figuur 1.2 Motivatie start activiteit

Nevenactiviteit een hobby?

Uit het onderzoek kwam naar voren dat meer dan 80% van de geënquêteerden hun nevenactiviteit als hobby zien. 56% van de respondenten oordeelt dat hun nevenactiviteit gewoon een hobby blijft in de toekomst. Bijna 32% geeft aan dat de hobby in de toekomst geen hobby meer is. De tabellen op de volgende pagina geven dit in cijfers weer:

	Aantal	In %
Nee	8	19,5
Ja	33	80,5
Total	41	100

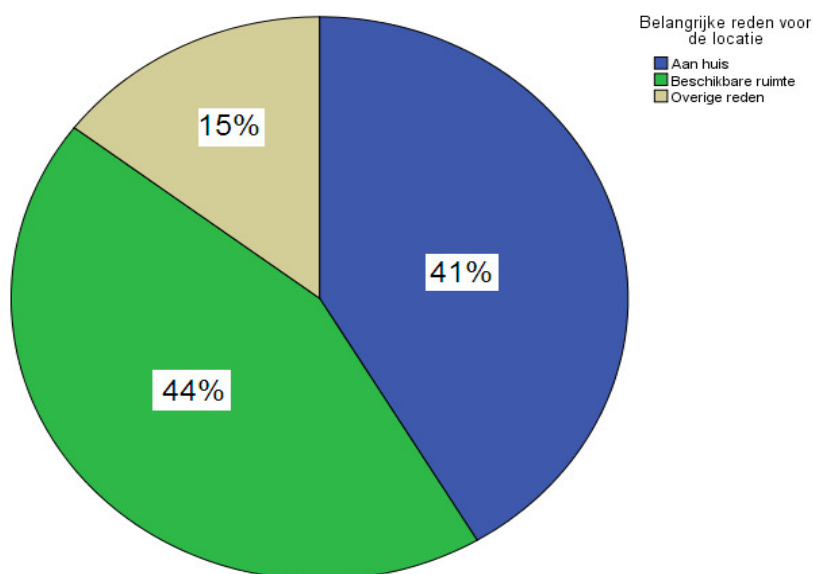
Tabel 1.2. De nevenactiviteit is vooral een hobby

	Aantal	In %
Nee	13	31,7
Ja	23	56,1
Weet niet	5	12,2
Total	41	100

Tabel 1.3 De nevenactiviteit blijft ook een hobby in de toekomst

Locatie eigenschappen

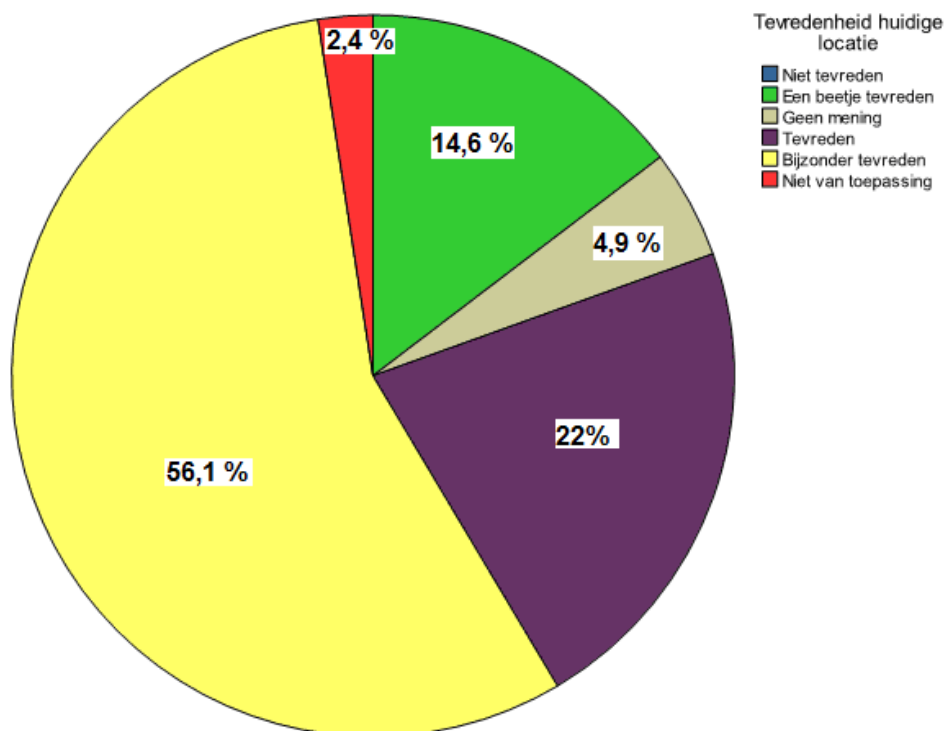
De locatie eigenschappen spelen een grote rol in het uitvoeren van de nevenactiviteit. De geënquêteerden voeren de activiteiten aan huis. Uit het onderzoek is gebleken dat de grond/ruimte voldoende aanwezig is. In onderstaande cirkeldiagram zijn locatie eigenschappen die een rol spelen af te lezen.

Figuur 1.3 Motivatie voor de locatie

Tevredenheid huidige locatie

In onderstaande cirkeldiagram is af te lezen dat 56,1% van de mensen bijzonder tevreden is met de huidige locatie. Er is weinig behoefte om te gaan verhuizen voor de nevenactiviteit. Slechts 10% ziet in de toekomst een locatieverandering voor de nevenactiviteit. Daarentegen geeft bijna 37% van de ondervraagden aan dat de activiteit op een andere locatie meer succesvol zal zijn.

Figuur 1.4 Tevreden met huidige locatie

Woonden de respondenten voorheen in een stedelijk gebied?

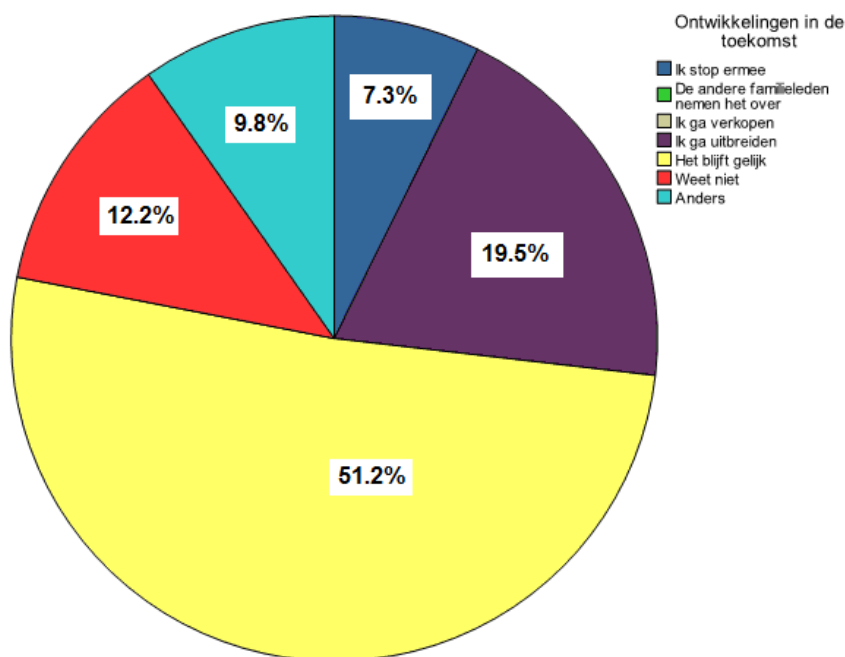
Bijna 37% van de respondenten woonde voorheen in een stedelijk gebied.

	Aantal	In %
Nee	26	63,4
Ja	15	36,6
Total	41	100

Tabel 1.4 Woonde u voorheen in een stedelijk gebied?

Ontwikkeling in de toekomst

Meer dan de helft van de ondervraagden heeft aangegeven dat de ontwikkeling van hun activiteit gelijk zal blijven in de toekomst. Bijna 20% geeft aan dat de nevenactiviteit zal worden uitgebreid, in een tijdsbestek van 2 jaar. In onderstaande cirkeldiagram zijn de ontwikkelingen in de toekomst af te lezen.

Figuur 1.5 Ontwikkeling in de toekomst

Beperkingen start van activiteit door overheid

In de onderstaande tabel is te zien dat de overheid weinig tot geen belemmeringen gaf bij het hebben van nevenactiviteiten. In enkele gevallen zijn er belemmeringen geweest om nevenactiviteiten uit te kunnen oefenen.

	Aantal	In %
Nee	37	90,2
Ja	4	9,8
Total	41	100

Tabel 1.3. Beperking start van activiteit door overheid

De meeste ondervraagden hebben geen subsidie gekregen om een nevenactiviteit te starten. Slechts één ondervraagde heeft subsidie gekregen om de nevenactiviteit uit te oefenen (zie tabel 1.4).

	Aantal	In %
Nee	40	97,6
Ja	1	2,4
Total	41	100

Tabel 1.4. Heeft u subsidie gekregen?

Uit de respons is gebleken dat er bijna geen plattelandsbewoners zijn die een subsidie hebben ontvangen van de overheid.

	Aantal	In %
Nee	35	85,4
Ja	3	7,3
weet niet	3	7,3
Total	41	100

Tabel 1.5. Personen die u kent en wel subsidie ontvangen

Effecten van nevenactiviteit op toerisme, landschap en aantrekkelijkheid van de regio voor inwoners

Uit de verkregen informatie blijkt dat nevenactiviteiten invloed uitoefenen op het toerisme, landschap en aantrekkelijkheid van regio voor de inwoners. Kijkend naar de resultaten (tabel 1.6) valt op dat 41,5% van de respondenten positief oordelen over de invloed van de nevenactiviteiten op het toerisme. In tabel 1.7 valt het op dat 39% van de respondenten positief zijn over het effect van de nevenactiviteit op het landschap. Daarentegen is 36,6% van de respondenten neutraal of het al dan niet effect heeft op het landschap. 41,5% van de respondenten vindt dat de nevenactiviteit de aantrekkelijkheid van de regio verbeterd en 34,1% van de respondenten vindt dat de nevenactiviteit geen invloed heeft op de aantrekkelijkheid van het landschap.

	Aantal	In %
Positief	17	41,5
Neutraal	12	29,3
Negatief	3	7,3
Weet ik niet	5	12,2
Niet van toepassing	4	9,8
Totaal	41	100

Tabel 1.6 Effecten van de activiteit op toerisme

	Aantal	In %
Positief	16	39
Neutraal	15	36,6
Negatief	2	4,9
Weet ik niet	4	9,8
Niet van toepassing	4	9,8
Totaal	41	100

Tabel 1.7. Effecten van activiteit op landschap

	Aantal	In %
Positief	17	41,5
Neutraal	14	34,1
Negatief	4	9,8
Weet ik niet	3	7,3
N.v.t.	3	7,3
Totaal	41	100

Tabel 1.8. Aantrekkelijkheid van de regio voor inwoners

Achtergrond informatie van de geënquêteerden

In de onderstaande tabel is te zien dat vrouwen (75,6%) het meest aan nevenactiviteiten doen. In de volgende tabel is te zien dat in 56,1% van de gevallen de man kostwinner is.

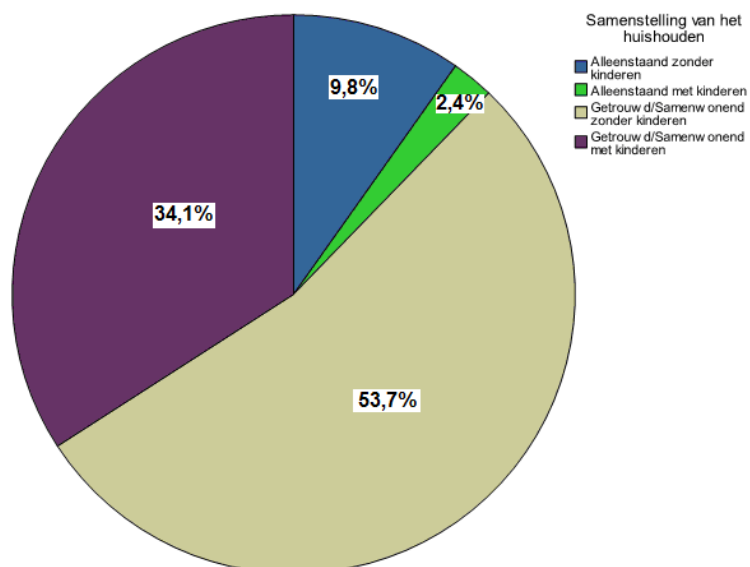
	Aantal	In %
Man	10	24,4
Vrouw	31	75,6
Total	41	100

Tabel 1.9 Geslacht

	Aantal	In %
Man	23	56,1
Vrouw	5	12,2
Beide, man en vrouw	12	29,3
Total	40	97,6
Geen antwoord	1	2,4
Totaal	41	100

Tabel 1.10 Wie is de kostwinner in het huishouden

Veel huishoudens zonder kinderen hebben een nevenactiviteit. In onderstaande tabel is te zien dat 53,7% een huishouden betreft zonder kinderen met een nevenactiviteit, 34,1% van de respondenten met een nevenactiviteit heeft een huishouden met kinderen.

Figuur 1.11 Samenstelling van het huishouden

Hoogste genoten opleiding

De meeste respondenten die een nevenactiviteit hebben zijn van het niveau MBO (46,3%). Dit is de grootste groep die een nevenactiviteit uitvoert. Daarnaast zijn er ook veel respondenten van het niveau HBO (22%).

	Aantal	In %
Lagere school	3	7,3
VMBO	2	4,9
HAVO/VWO	5	12,2
MBO	19	46,3
HBO	9	22
WO	1	2,4
Anders	2	4,9
Total	41	100

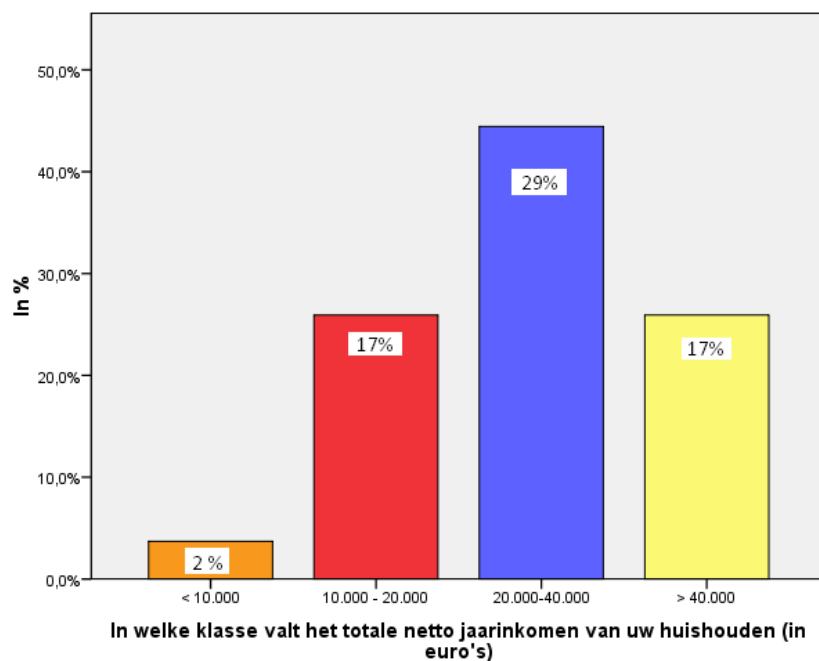
Tabel 1.12 Hoogst genoten opleiding

	Aantal	In %
	38	92,7
Lagerlandbouw school	1	2,4
LTS	1	2,4
Mavo	1	2,4
Total	41	100

Tabel 1.13 Andere opleiding

Klassen van het totaal netto jaarinkomen van huishoudens

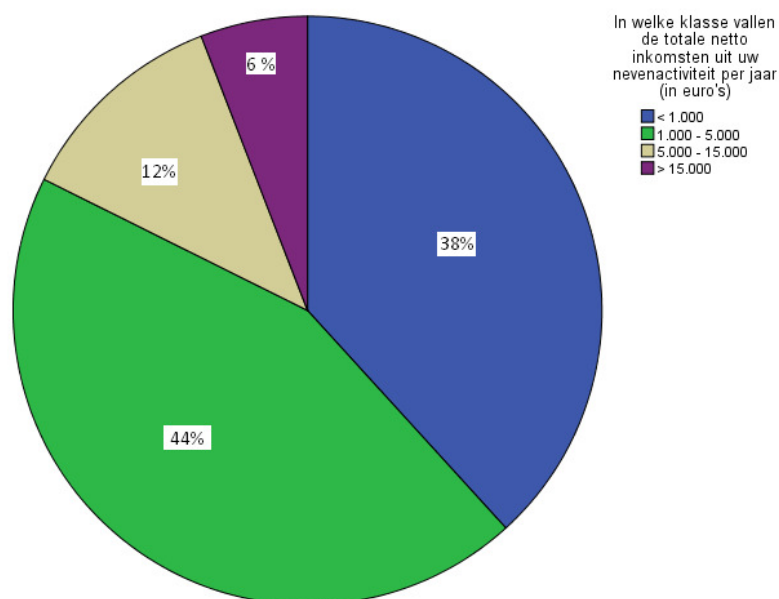
In de onderstaande grafiek staan de klassen van totaal netto jaarinkomen per huishouden. Uit de onderstaande grafiek is af te lezen, dat 29% van de respondenten een inkomen heeft tussen de 20.000- 40.000 euro. Het laagste percentage viel bij het inkomen beneden de 10.000 euro. De overige twee inkomens (10-000 tot 20000 en boven de 40.000) waren procentueel gelijk met 17%. Af te lezen is dat een klein percentage minder dan 10.000 euro verdiend.

Figuur 1.12 Inkomensklassen

Totaal netto inkomsten van nevenactiviteiten

De onderstaande grafiek geeft aan dat nevenactiviteiten relatief weinig toevoegen aan het netto jaarinkomen. Dit klopt ook vanuit het oogpunt van de motivatie van de plattelandsbewoners met de nevenactiviteiten. De grootste klasse is tussen de 1.000 en 5.000 euro aan bijverdiensten (44%). 38% van de respondenten verdient minder dan 1.000 euro met de nevenactiviteit.

Figuur 1.13
Inkomensklassen
nevenactiviteiten

Persoonlijke achtergrond van de plattelandsbewoners in het type nevenactiviteit

In de meeste gevallen heeft de persoonlijke achtergrond weinig tot geen betrekking op het type nevenactiviteit. In de onderstaande tabel is dit af te lezen. In enkele gevallen waren de persoonlijke achtergronden in lijn met de nevenactiviteit. Opmerkelijk is dat vooral personen in de sector zorg en welzijn een achtergrond hebben die overeenkomt met de nevenactiviteit.

	Aantal	In %
Nee	32	78
Ja	9	22
Totaal	41	100

Tabel 1.14. Verband tussen het soort nevenactiviteit en het hoofdberoep

4.4 Gemeentelijk beleid

Gemeente Opsterland

Er is gesproken met de heer Aize Kramer, medewerker Ruimtelijke Ordening. In het gesprek kwam naar voren dat de gemeente Opsterland onlangs het buitengebied heeft geïnventariseerd. In het huidige bestemmingsplan worden alle bedrijfsactiviteiten vastgelegd. Het oude bestemmingsplan is achterhaalt op het gebied van recreatie/toerisme. Er wordt gewerkt aan een nieuw bestemmingsplan buitengebied. Het nieuwe bestemmingsplan buitengebied kan meer aan, gedacht moet worden aan vrijstelling. Hierdoor ontstaat er meer bedrijfsactiviteit. Registratie van nevenactiviteiten wordt gedaan bij de Kamer van Koophandel. Gemeente Opsterland is een agrarische gemeente, er is veel natuur. Zo zijn er beschermende natuurgebieden en veel woningen in de buitengebieden. Er zijn (mini)campings toegestaan met maximaal 200 parkeerplaatsen. Er komt agrarische bebouwing vrij in Tijnje en Nijbeets. Met landgoedontwikkelingen is de gemeente bezig voor Ureterp en Beetsterzwaag. Subsidie wordt niet gegeven door de gemeente, er is ook geen gemeentelijke monumentenlijst. De gemeente is van mening dat dit niet gaat werken. De faciliteiten en de markt moeten het zelf invullen volgens de heer Kramer.

Gemeente Aa en Hunze

Er is gesproken met Yvonne Cornax. Mevrouw Cornax is werkzaam op de afdeling Ruimtelijke Ordening. De gemeente kan veel afleiden uit de bestanden van de Kamer van Koophandel. Hierin staat geregistreerd welke inwoners nevenactiviteiten uitoefenen. Daarnaast hebben sommige inwoners bij de gemeente aangevraagd of ze een nevenactiviteit mogen starten. Gemeente Aa en Hunze heeft niet alle nevenactiviteiten helder in beeld, zo zijn niet alle nevenactiviteiten geregistreerd volgens mevrouw Cornax. Er heeft nog niet eerder onderzoek naar nevenactiviteiten van niet agrariërs plaatsgevonden. De gemeente heeft een nota vrijstellingsbeleid en bijgebouwenregeling opgesteld waarin wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn voor vrijstellingen. Algemeen uitgangspunt bij de behandeling van verzoeken om vrijstelling is het behoud van natuur- en cultuurhistorische waarden en het bevorderen van de leefbaarheid. Er zijn geen beperkingen voor het starten van een nevenactiviteit. Wel is er sprake van een beleidskader. De gemeente heeft met het opstellen van de 'bijgebouwenregeling Aa en Hunze' en de 'nota

vrijstellingenbeleid van de gemeente Aa en Hunze' aangegeven aan de hand van welk criteria de gemeente wil reguleren. Als algemene afweging wordt de bijdrage aan economie, werkgelegenheid en leefbaarheid genoemd. Enerzijds zal het voorzieningenniveau in kernen onder druk komen te staan door concurrentie van beroepen en bedrijven aan huis, anderzijds kan dit een behoud van werkgelegenheid op het platteland betekenen. Een nieuwe economische koersnota is recent opgesteld, een speerpunt is ruimte voor bedrijven, zowel groot- als kleinschalig.

Veendam

Er is gesproken met Astrid Wijninga en Paul Kemink. Nevenactiviteiten worden gestimuleerd in de gemeente Veendam. De gemeente ziet dit als een verlevendiging van de nabije omgeving. De aard en de omvang van de nevenactiviteit moeten wel beperkt zijn: overlast voor omwonenden moet voorkomen worden. Op diverse plekken in de gemeente worden nevenactiviteiten uitgevoerd. Zodra blijkt dat de zaken goed lopen en uitbreiding gewenst is, wordt alsnog een locatie op een reguliere- of kantorenlocatie gezocht. Wel zijn er enkele regels omtrent het uitoefenen van een nevenactiviteit. De woonfunctie als overwegende functie van het perceel mag niet worden aangetast. Ook zijn verkeersaantrekkende activiteiten die extra verkeersmaatregelen vergen (extra parkeervoorzieningen buiten eigen erf) niet toegestaan. Daarnaast zijn er verruimde mogelijkheden voor bijgebouwen ten behoeve van een beroep of bedrijf aan huis. Zo worden op voorhand bedrijven waarvoor een vergunning Wet milieubeheer vereist is, uitgesloten. Bij de verzoeken om vrijstelling zijn veel vragen die betrekking hebben op het vestigen van aan huis gebonden beroepen of bedrijven. Bij deze vragen spelen zowel ruimtelijke als economische en milieuaspecten een rol.

Stadskanaal

De gemeente Stadskanaal heeft geen medewerking willen verlenen aan het onderzoek. Er is contact geweest met diverse beleidsmedewerkers (Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken en wethouder). Geen van de bewuste personen was bereid informatie te verstrekken door middel van een interview.

Conclusie

In dit hoofdstuk zullen de deelvragen en probleemstelling worden beantwoord. De deelvragen helpen de centrale vraag te beantwoorden. Vervolgens aanbevelingen voorgesteld.

Probleemstelling:

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van niet agrariërs om nevenactiviteiten op het platteland uit te voeren en welke rol speelt het beleid en de regelgeving daarin?

Belangrijke motieven voor het hebben van een nevenactiviteit zijn het uitvoeren van een hobby, beschikbare grond gebruiken en in mindere mate het genereren van extra inkomsten. Veel respondenten hebben het gevoel met de nevenactiviteit bij te dragen aan de gemeenschap en de toeristische ontwikkeling van de regio. Er is weinig verband tussen de nevenactiviteiten en het huidige beroep. Dit komt alleen voor in de sector zorg en welzijn. In deze sector is de nevenactiviteit het verlengde van het hoofdberoep.

Meer dan de helft van de respondenten is bijzonder tevreden met de huidige locatie en is niet van plan om de nevenactiviteiten in de toekomst te veranderen. Meer dan 80% van de respondenten geeft aan dat de nevenactiviteit in de toekomst een hobby zal blijven. Daarentegen geeft bijna 20% van de respondenten aan in de nabije toekomst de nevenactiviteiten uit te breiden. Weinig respondenten zijn van plan om te stoppen met de nevenactiviteiten. In de vier onderzochte gemeenten wordt voor de nevenactiviteit geen apart beleid gevoerd. Geen van de gemeenten heeft een stimuleringsprogramma voor nevenactiviteiten.

Deelvraag 1 - Welke invloed heeft de aanwezigheid van productiemiddelen en voorzieningen op de motivatie om een nevenactiviteit op te starten?

De invloed van productiemiddelen en voorzieningen op de motivatie om een nevenactiviteit te starten is in enkele gevallen erg noodzakelijk, andere minder noodzakelijk. De grond, de ruimte en het geld vormen voor de meeste respondenten die een nevenactiviteit hebben noodzakelijke voorzieningen. Personeel en technologie gaven niet de doorslag om te starten met een nevenactiviteit. 34% van de voorkomende nevenactiviteiten had een vergunning nodig om de nevenactiviteit uit te voeren.

Deelvraag 2 - Wat is de motivatie om een nevenactiviteit te starten?

De grootste motivatie om een nevenactiviteit te starten is het uitoefenen van een hobby. 32% van respondenten zien hun nevenactiviteit meer als het uitoefenen van een hobby dan extra inkomen genereren. Dit wordt ook bevestigd in het antwoord op de vraag hoeveel extra inkomsten er wordt gegenereerd met de nevenactiviteiten. Ruim 40% van de respondenten verdient tussen € 1.000 – €5.000 met hun nevenactiviteit. Daarbij verdient 35% van de respondenten minder dan € 1.000 aan hun nevenactiviteit. Dit geeft aan dat extra inkomen genereren niet ten grondslag ligt om een nevenactiviteit te starten. Opvallend is dat 12% van de respondenten overproductie als motivatie hebben om te starten met een nevenactiviteit. Met overproductie wordt bedoeld dat een productiebedrijf met hun hoofdactiviteit meer produceert dan is gevraagd. Vanuit deze overproductie kan een nevenactiviteit ontstaan.

Deelvraag 3 - In welk opzicht spelen de locatie eigenschappen een rol in het type nevenactiviteit dat de plattelandsbewoners hebben?

De locatie eigenschappen spelen een grote rol bij het uitvoeren van de nevenactiviteit. 41% van de respondenten heeft aangegeven dat de nevenactiviteit aan huis kan worden uitgevoerd. 44% geeft aan dat de beschikbare grond de belangrijkste reden is voor de locatie. Hieruit kan worden geconcludeerd dat personen die de beschikbare grond hebben bij hun huis, graag iets met deze grond willen ondernemen. 56,1% van de respondenten geeft aan dat zij bijzonder tevreden zijn met hun huidige locatie, 22% is tevreden met hun locatie. Ondanks dit percentage geeft 37% van de respondenten aan dat hun nevenactiviteit op een andere locatie succesvoller zal zijn. Op welke manier de respondenten succesvoller zullen zijn op een andere locatie is niet onderzocht.

Deelvraag 4 - In welk opzicht speelt de persoonlijke achtergrond van de plattelandsbewoners een rol in het type nevenactiviteit dat zij hebben?

In de meeste gevallen heeft de persoonlijke achtergrond weinig tot geen betrekking op de rol in het type nevenactiviteit. In enkele gevallen waren de persoonlijke achtergronden in lijn met hun nevenactiviteit. Dit komt vooral voor bij personen die in de sector zorg en welzijn werken. Deze personen hebben vaak een dienstverlenend beroep, die zij makkelijk kunnen voorzetten in hun vrije

tijd. Dit door de beschikbare ruimte en relatief weinig noodzakelijk startkapitaal. Hierbij kan worden gedacht aan pedicure, zorgboerderij, massagesalon etc.

Deelvraag 5 - Welke externe beperkingen en mogelijkheden spelen een rol in de toekomstige ontwikkelingen van nevenactiviteiten op het platteland? En hoe bepalend zijn deze factoren voor het type nevenactiviteiten?

In dit onderzoek kan de overheid worden gezien als de partij die externe beperkingen kan opleggen voor inwoners die nevenactiviteiten hebben. Uit de afgenomen enquêtes is gebleken dat de gemeenten het starten van een nevenactiviteit niet stimuleren. Slechts één nevenactiviteit is gesubsidieerd door de overheid. Verder worden nevenactiviteiten per gemeente anders gezien, iedere gemeente voert een ander beleid of is actiever met nevenactiviteiten. Als voorbeeld gemeente Opsterland. Deze gemeente is door hun nieuwe bestemmingsplan voor het buitengebied erg actief met het in kaart brengen van alle activiteiten in dit gebied. In dit nieuwe bestemmingsplan is er voldoende ruimte gecreëerd om in de toekomst een nevenactiviteit te hebben bij huis. Daarentegen is het algemene beeld wanneer de nevenactiviteit niet past in het bestemmingsplan of er komen klachten van naburige bewoners, dan blijkt het soms erg moeilijk een nevenactiviteit te starten. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de gemeente in mindere mate invloed uitoefent op inwoners met nevenactiviteiten. Kleinschalige nevenactiviteiten worden gedoogd en wordt niet beperkt door de overheid.

Deelvraag 6 - In welke mate beïnvloeden nevenactiviteiten het platteland en wat betekent dit voor de plattelandsontwikkeling in de regio?

In de buitengebieden van onderzochte gemeenten wordt het toonbeeld mede door nevenactiviteiten bepaald. Dit heeft een positief effect op de aantrekkelijkheid van de regio voor de inwoners, zo blijkt uit het onderzoek. Daarbij hebben de nevenactiviteiten ook een positief effect voor de toestroom van toeristen in het gebied. Dit is ook terug te zien in de cijfers over afnemers van de nevenactiviteiten. Uit het onderzoek blijkt dat 32% van het totaal aantal afnemers toeristen zijn. Verder is 68% van de afnemers de lokale bevolking. Hieruit kan worden gesteld dat nevenactiviteiten een positief effect hebben op het landschap, toerisme en de aantrekkelijkheid van de regio voor inwoners.

Aanbevelingen

Het onderzoek is, zoals eerder genoemd een vierjarig promotieonderzoek. Om de opdrachtgever van het onderzoek te ondersteunen met het vervolg van het onderzoek, zal de opdrachtgever worden voorzien van enkele aanbevelingen. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op grond van op gedane ervaringen in het veldwerk. Deze aanbevelingen moet bijdragen om tot betere onderzoeksresultaten te komen. Het volgende wordt aan de opdrachtgever geadviseerd:

Het onderzoek is afgebakend tot enquêteren buiten de bebouwde kom. Echter bij minder dan 10 enquêtes per gemeente is het toegestaan binnen de bebouwde kom te enquêteren. Enkele vragen uit de enquête hebben geen betrekking op nevenactiviteiten binnen de bebouwde kom. Met name de deelonderwerpen motivering en rurale dynamiek hebben geen betrekking, daarom wordt geadviseerd twee enquêtes op te stellen. De probleemstelling en de daarop gebaseerde enquête richten zich op nevenactiviteiten op het platteland. Indien de vragen in de enquête worden beantwoord naar aanleiding van nevenactiviteiten binnen de bebouwde kom, vertekend dit de onderzoeksresultaten.

Voorafgaand aan het veldonderzoek is het begrip nevenactiviteit vastgesteld. In het onderzoeksrapport en het onderzoeksplan is het omschreven als een activiteit die een kleine financiële bijdrage levert naast het hoofdkomen. Tijdens het veldonderzoek is verwarring ontstaan over het begrip nevenactiviteit. Vele ondervraagde plattelandsbewoners zien hun activiteit als hobby, omdat het alleen maar geld kost. De activiteit levert wel inkomsten op maar dat weegt niet op tegen de uitgaven. Om duidelijkheid te scheppen voor toekomstige onderzoekers wordt geadviseerd dat de opdrachtgever samen met de opdrachtgever het begrip nevenactiviteit definiëren.

Om meer inzicht te krijgen in de low respons wordt geadviseerd meer gegevens te noteren in het leave-behind formulier. Belangrijk is om een e-mail adres of telefoonnummer te noteren zodat met de potentiële respondent in een later stadium contact opgenomen kan worden. Natuurlijk moet het e-mail adres en/of telefoonnummer wel bekend zijn. De ervaring is dat het telefoonnummer wel op het reclamebord staat vermeldt.

Om sneller te werken is het advies om voorafgaand aan het veldonderzoek het codeboek al af te hebben. Het onderzoeksteam zou zo de ingevulde enquête meteen kunnen invoeren, 's avonds of in de auto wanneer een laptop meegenomen wordt. Op deze manier staat de afgenomen enquête nog vers in het geheugen van de interviewende onderzoekers en zo zijn er ten einde van het onderzoek geen onduidelijkheden bij het invoeren van de resultaten in SPSS.